

SECURITY & DEFENCE DIGEST*Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare*

Aspectele de securitate și apărare în procesul de aderare a Republicii Moldova la UE

În urma schimbărilor dramatice din cadrul mediului de securitate regional, având în vedere invazia militară a Federației Ruse în Ucraina, Republica Moldova a depus o cerere de aderare la Uniunea Europeană (UE) în martie 2022, obținând statutul de țară candidată în iunie 2022. Evident că procesul de aderare este unul complex, chiar dacă, în aprilie 2023, Parlamentul European a cerut ca negocierile cu Republica Moldova privind aderarea la UE să înceapă până la sfârșitul anului 2023, țara nu este scutită de îndeplinirea celor nouă etape identificate de Comisia Europeană ca necesare pentru deschiderea negocierilor. Autoritățile de la Chișinău menționează că această recomandare rezultă din implementarea cu succes a reformelor și acțiunilor care au contribuit la reziliența și consolidarea Republicii Moldova. Dar și Bruxelles-ul consideră că aderarea țării reprezintă o investiție geostrategică într-o Europă unită și puternică, subliniind importanța continuării procesului de reformă în Republica Moldova nu numai pentru atingerea obiectivului politic de aderare la UE, ci în primul rând pentru îmbunătățirea tangibilă

a nivelului de trai al cetățenilor săi. Devenind o prioritate strategică pentru actualul Guvern, deschiderea negocierilor de aderare a Republicii Moldova a fost recent, la 8 noiembrie, recomandată de Comisia Europeană și ar putea fi aprobată în decembrie 2023. Totuși, acest sprijin este unul provizoriu și respectiv perspectiva deschiderii negocierilor de aderare solicită o abordare pragmatică și realistă pe toate domeniile, inclusiv pe cele de securitate și apărare.

Obținerea de către R. Moldova al statutului de țară candidată deschide calea spre inițierea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană. Însă, progresul fiecărei țări către UE va depinde de meritele proprii în ceea ce privește îndeplinirea criteriilor de la Copenhaga adoptate în 1993, dar și de capacitatea UE de a absorbi noi membri. Ultimul stat care a aderat la UE a fost Croația în anul 2013, iar negocierile de aderare au durat timp de șapte ani. Pentru Republica Moldova începerea negocierilor ar fi o etapă avansată în procesul de aderare, căci în evoluția istorică de extinderea a UE, dobândirea statutului

de candidat pentru aderarea la UE nu înseamnă începerea negocierilor. Un exemplu în acest sens este Albania, care deși a obținut statutul de candidat în 2014, abia în martie 2020, membrii Consiliului European au aprobat decizia Consiliului Afaceri Generale de a deschide negocierile de aderare sau Muntenegru, care a obținut statutul de candidat în 2020, iar negocierile de aderare au fost deschise în iunie 2012.

Procesul de aderare la UE este unul complex și cu mai multe etape, implicând diverse criterii și condiții stabilite. Acest lucru permite oricărei țări de a progresa pe baza meritelor proprii, dar de asemenea, înseamnă că pașii spre UE poate fi inversată dacă condițiile de bază nu mai sunt îndeplinite. Raportul din iunie 2022 a Comisiei Europene care analizează nivelul de pregătire al Republicii Moldova din punctul de vedere al standardelor înaintate către statele membre ale UE indicau rezultate modeste a țării pe subiecte de reformă. Conform raportului respectiv, referindu-ne la securitate, s-a constatat **un anumit nivel de pregătire la domeniul Justiție, libertate**

și securitate (Capitolul 24) și un nivel moderat de pregătire în trei domenii, unul se referă la *Politica externă, securitate și apărare* (Capitolul 31).

Combaterea corupției, element esențial de securitate națională

În acest context, cu referire la domeniul securitate, evidențiem că autoritățile de la Chișinău și-au asumat nouă angajamente față de UE cu un termen de implementare până în luna iulie 2023. Deși cele nouă angajamente presupun acțiuni tangențiale cu securitatea, totuși nu putem neglija **capitolul** cu referire la *lupta împotriva crimei organizate* – aspect important ce ține de securitatea națională. Rezultatele obținute în implementarea capitolului respectiv sunt apreciate cu calificativul **bine** (4,35 p. din 5). În special se poate de remarcat aprobarea Strategiei de dezvoltare a domeniului afacerilor interne (2022-2030), precum și șase Programe sectoriale de operaționalizare a Strategiei pentru anii 2022-2025, în domeniul managementului integrat al frontierei, gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrarea străinilor, prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale prevenirea și combaterea criminalității, ordinii și securității publice, consolidarea siguranței cetățenilor și digitalizarea sistemului afacerilor interne. Noua strategie a fost elaborată ținând cont de bunele practici în domeniul planificării strategice adițional, în cadrul IGP, a fost înființat Punctul Național de Contact pentru Arme și Muniții.

Adițional amintim faptul că Republica Moldova în 2014 a semnat acordul de asociere, iar aceasta a contribuit la armonizarea legislației Republicii

Moldova cu cea a UE pe parcursul ultimilor nouă ani, dar și la Reforma Sectorului de Securitate. Astfel, în unele domenii ale securității s-a avansat destul de mult. Faptul că UE a oferit sprijin considerabil Ministerului Afacerilor Interne și subdiviziunilor acestuia, îndeplinirea acțiunilor din cadrul angajamentelor asumate în domeniul ordinii publice și statului de drept, luptei cu corupția și crima organizată și alte domenii relevante au deja au un avans în implementarea acțiunilor în procesul de aderare în comparație cu alte sectoare.

Reformarea sectorului de securitate

În ce privește politica de securitate națională Moldova s-a angajat să reformeze sectorul de securitate fiind direct implicată într-un dialog politic privind politica externă și de securitate în cadrul Consiliului de Asociere UE-Moldova. O politică la nivel înalt UE-Moldova dialogul privind securitatea și securitatea a fost lansat în martie 2022 și consultările anuale privind securitatea și apărarea a fost reluată în 2021. De menționat că rata de aliniere a R. Moldova la declarațiile Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC) și măsurile restrictive au fluctuat între 50% și 80%, fiind un indicator al incoerenței și un semnal al posibilelor constrângeri politice și strategice, în special vizavi de Rusia care ar putea influența gradul de încredere a partenerilor. De aceea, prezentarea vizunii strategice de către Președinta R. Moldova, Maia Sandu, din cadrul noului proiect al Strategiei securității naționale a R. Moldova, atestă o schimbare esențială în discursul politic, dar și strategic de la Chișinău prin stabilirea că principala amenințare externă este Federația Rusă.

În acest cadru, nu putem neglija că deschiderea Misiunii de Parteneriat a UE în Moldova (MEUP) care este o misiune civilă neexecutivă, nearmată, din cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC) reprezintă un angajament clar din partea UE pentru consolidarea rezilienței sectorului de securitate din Moldova, subliniind o capacitate instituțională în creștere de a lucra cu actori internaționali. Plus, cooperarea continuă cu UE în materie de securitate reflectă o evoluție pozitivă a capacităților instituționale în sectorul de apărare și securitatea cibernetică. Și nu în ultimul rând, prin instituirea Centrului pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării la 31 iulie 2023 există premise de consolidare a capacității statului privind asigurarea securității spațiului informațional și creșterii gradului de reziliență a societății în fața amenințărilor cu caracter hibrid. Mai mult, până acum nu au existat inițiative de a consolida cooperarea între instituții în lupta împotriva dezinformării, manipulării informațiilor și ingerințelor străine, care prezintă pericol sau pot prejudicia securitatea națională și periclita realizarea intereselor naționale.

Cu toate acestea există anumite limite în ceea ce privește capacitatea instituțională: în pofida progreselor realizate în cadrul Instrumentului european pentru pace, Raportul din 2022 subliniază despre faptul că există dificultăți semnificative la nivel de capacități. Aici sunt evidențiate deficiențele la nivelul infrastructurii, capitalului uman și, cel mai important, la nivelul rezultatelor în ceea ce vizează reformele și modernizarea statului. Procesul de reformă se confruntă cu constrângerile bugetare și politice interne, ceea ce indică o capacitate instituțională limitată de a

dezvolta o atitudine preventivă față de provocările la adresa securității și apărării naționale. În același timp, **dependența de sprijinul extern, evidențiază o capacitate redusă de autonomie în sectorul de securitate.**

Astfel, în scopul pregătirii țării pentru aderarea la UE a fost elaborat Planul Național de Acțiuni pentru Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană 2024-2027 (PNA). Conform notei informative a proiectului Hotărârii de Guvern, PNA este un document nou, care spre deosebire de Planurile Naționale de Acțiuni pentru Implementarea Acordului de Asociere cuprinde șase clustere orientate pe cele 33 de capitole și 2 criterii, care cuprind întregul acquis al UE. Planul prevede un șir de măsuri pentru alinierea legislației naționale la acquis-ul UE. PNA include expres domeniul securității în capitolul 24 și 31, chiar dacă din perspectiva abordării mai largi al aspectelor securității și rezilienței, mai multe capitole vizează acest segment. Astfel, stabilitatea economică, securitatea energetică, infrastructura, securitatea alimentară și epidemiologică, toate sunt domenii importante care consolidează capacitatea de apărare și reziliența statului. Cu toate acestea, în sensul clasic al definiției securității cele mai importante prevederi care vizează consolidarea și dezvoltarea structurilor de forță se regăsesc în capitolul 31.

Este important de remarcat că Uniunea Europeană percepe și promovează consolidarea securității într-un mod integrat, și același principiu se regăsește și în PNA. Ori din plan se deduce importanța luptei cu corupția, prevenirii spălării banilor, reformării sistemului judecătoresc și alte aspecte importante pentru reziliența și securitatea statului.

Apărarea, subiect de interes comun

Revenind la sectorul apărării, evidențiem că cooperarea Republicii Moldova cu UE în domeniul militar nu a fost un subiect de interes comun. Până la data de 24 Februarie 2022, atunci când Federația Rusă a declanșat războiul împotriva Ucrainei, cooperarea Moldovei cu UE pe segmentul apărării se limita la participarea a doi ofițeri din Armata Națională la misiunile de instruire a Uniunii Europene în Mali și în Republica Central-Africană sub umbrela PSAC. Adicional, militarii și civilii din cadrul Ministerului Apărării participau la anumite cursuri de instruire de scurtă durată pentru a se familiariza cu misiunile și instrumentele PSAC. În același context, Reprezentanții Ministerului Apărării au manifestat intenția să intensifice cooperarea militară prin aderarea la proiectele Cooperării Practice Permanente (PESCO) și participarea la activitățile Agenției Europene pentru Apărare (EDA) dar și aderarea la Instrumentul Facilitatea Europeană pentru Pace (EPF). Astfel, cooperarea în domeniul securității și apărării a crescut substanțial în anul trecut, în special sa colaborat pe segmentul ce ține de modernizarea armatei și creșterea capacităților militare cu care Moldova intenționează să contribuie operațiuni internaționale de securitate sub egida ONU, NATO și UE. Mai mult, eficiența și rapiditatea finanțării programelor de înzestrare cu echipament militar prin intermediul Instrumentului Facilitatea Europeană pentru Pace au depășit așteptările specialiștilor din domeniul apărării. Astfel Uniunea Europeană și-a asumat conștient rolul de a complementa eforturile NATO în

domeniul securității cooperative. Cu toate acestea, în contextul aderării Republica Moldova la UE, consolidarea capacităților pe segmentul securitate și apărare rămâne o problemă care necesită o mai multă autonomie prin sporirea bugetului în domeniul apărării. În acest sens, este important că în PNA au fost introduse aspecte din planificarea apărării, cum ar fi ajustarea Strategiei Naționale de Apărare și a Strategiei Militare. La fel, în plan se regăsește și aspectul consolidării capacității Armatei Naționale de gestionare a situațiilor de criză prin intermediul utilizării Instrumentului European pentru Pace. Acest instrument de fapt va reduce substanțial povara financiară asupra bugetului național. Totodată utilizarea doar a acestui instrument de finanțare prezintă și un grad de risc din considerentul priorităților UE ca urmare a provocărilor din mediul actual de securitate, inclusiv efectele crizei din Orientul Mijlociu. Astfel, în cazul în care prioritățile UE se vor schimba, este foarte probabil că o parte din aceste fonduri să fie re-direcționate pentru alte necesități.

Trebuie menționat că un element prioritar din punct de vedere al securității și apărării devine contracararea amenințărilor hibride, or planul stipulează concret că revizuirea documentelor strategice de planificare a apărării trebuie să aibă loc inclusiv prin prisma amenințărilor hibride. Mai mult decât atât, se planifică elaborarea unui Protocol Operațional pentru Contracararea Amenințărilor Hibride. Un alt aspect al planului este angajamentul de a participa cu un contingent de militari în una din misiunile de gestionare a crizelor ale UE. La momentul actual Republica

Moldova nu are contingente detașate în misiunile UE.

Nu în ultimul rând, în ultimul timp, autoritățile de la Chișinău au menționat că soluționarea conflictului transnistrean nu este o condiție impusă de Bruxelles pentru aderarea Republicii Moldova la UE, totuși nu putem neglija lipsa unor răspunsuri concrete privind opțiunea de aderare în contextul existenței unui conflict ne soluționat a cărui proces de negocieri nu este funcțional. Principalele limite în reglementarea conflictului transnistrean sunt complexe, plus oricare formulare de propunere sau soluții poate prezenta o provocare în sine pentru procesul de integrare europeană. Dar aceasta nu limitează avansarea R. Moldova în armonizarea legislației sale cu standardele internaționale și europene în materie de securitate națională și apărare.

Astfel, pe de o parte, implementarea acțiunilor privind realizarea angajamentelor de aderare la UE poate servi drept catalizator pentru

reintegrarea regiunii transnistrene, deși cele două procese ar putea avansa la viteze diferite. Sau, se susține că procesul de aderare la UE ar putea facilita un dialog constructiv și cooperare internațională în vederea găsirii unei soluții durabile pentru conflictul transnistrean, promovând în același timp securitatea și stabilitatea necesare pentru aderarea R. Moldova. Pe de altă parte, situația din stânga Nistrului, prezintă provocări constante asupra securității și apărării naționale și rămâne a fi una dintre obstacolele esențiale în calea integrării europene. Deși anterior, cazul Cipriot nu era considerat un exemplu care ar putea fi aplicat în R. Moldova, totuși, la nivel de experți, dar și autorități europene, precum Josep Borrell, se menționează că R. Moldova poate adera la UE conform exemplul Ciprului, care a aderat la UE având un conflict teritorial nesoluționat.

Astfel, accelerarea implementării reformelor, dezvoltarea și consolidarea capacităților instituționale, precum

și valorificarea parteneriatelor și alte instrumente de cooperare regională sunt esențiale pentru a avansa în procesului de aderare la UE. Recent, Ministrul Apărării a semnat documentul de aderare a R. Moldova la Procesul reuniunilor miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est (SEDM) în calitate de membru cu drepturi depline (din 2003 R.M. a deținut statutul de observator). Având statutul de țară candidat privind aderarea la UE, R. Moldova, prin semnarea documentului respectiv și-a exprimat interesul de a contribui cu pași concreți la securitatea și stabilitatea regională, deziderat care se aliniază cu obiectivele Procesului SEDM. Toate aceste eforturi în asigurarea deschiderii negocierilor privind procesul de aderare a R. Moldova la UE nu trebuie să neglijeze rolul întregii societăți în acest proces or este de interes național ca acest efort ar fi să sporirea încrederea cetățenilor în capacitățile instituționale de asigurare a securității naționale.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.